

8.1	Oorlog dicht bij huis: Opkomst en ondergang van Adolf Hitler
Leerjaar	PO Groep 8
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in de rol van Adolf Hitler tijdens Tweede Wereldoorlog. De kinderen maken een spotprent over Hitler.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, Hitler, spotprenten
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - vorm: karakteristieke houding van mensen en dieren. - compositie: opbouw, ordening, evenwicht en betekenis. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - tekenen: potlood, kleurpotlood, fineliner.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over Hitler en de situatie in Duitsland aan het begin van de Tweede Wereldoorlog. De kinderen bekijken voorbeelden van spotprenten. De kinderen onderzoeken hoe ze uiterlijk, eigenschappen of daden van iemand kunnen verbeelden in een spotprent. De kinderen tekenen een spotprent over Hitler.

	Uitvoering
--	------------

Vorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 8.1 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekenpapier A4 - potloden - fineliners - kleurpotloden
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: De komende 4 weken gaan we bezig met een project over de Tweede Wereldoorlog.</p> <p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vertel: De hoofdpersoon in de Tweede Wereldoorlog was de man die de oorlog begon: Adolf Hitler. Hitler werd geboren in Oostenrijk. Toen hij jong was deed hij op school niet erg zijn best, hij was lui. Maar hij vond zichzelf fantastisch en op zijn 18e wilde hij kunstenaar worden. Op de kunstacademie in Wenen vonden ze zijn werk niet goed genoeg en werd hij afgewezen. Hij was arm en vond moeilijk werk. Hij was boos op alles en iedereen.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vraag: Wat denken jullie dat de bedoeling is van deze tekening? Antwoord: Hitler wordt voor gek gezet door zijn eigenschap, boosheid, heel erg te overdrijven. Dit noemen we een spotprent.</p> <p>Vertel: Toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak ging Hitler in het leger. Duitsland verloor de oorlog en dat maakte hem nog bozer. Hij vond het de schuld van de Duitse regering dat het nu slecht ging in Duitsland.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vertel: Hitler besloot in de politiek te gaan. De mensen luisterden graag naar hem want hij beloofde dat als hij het voor het zeggen zou krijgen, het beter zou gaan met Duitsland. Vraag: Waarom denken jullie dat het goed bij zijn karakter paste om de politiek in te gaan? Antwoord: Hij vond zichzelf fantastisch en in de politiek luisterden mensen naar wat hij te zeggen had.</p> <p>Toon afbeelding 4 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vertel: Inmiddels was het crisis in Duitsland, de mensen waren arm en er was veel werkloosheid. Er stonden lange rijen werkzoekenden voor de arbeidsbureaus.</p> <p>Toon afbeelding 5 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vraag: Deze vrouwen probeerden wat geld te verdienen. Hoe deden ze dat denken jullie? Antwoord: Door te proberen hun sieraden en kostbare spulletjes te verkopen.</p>
--------------------------------	---

Vertel:

De mensen hoopten dat Hitler de sterke man was die Duitsland zou redden. Hij en zijn partij de NSDAP, kort nazi's genoemd, zeiden dat de Duitsers het grootste en beste volk op aarde waren en dat hij zou zorgen dat het weer goed kwam met Duitsland, en de bevolking geloofde hem graag.

Toon afbeelding 6 van ODBH Les 8.1 Presentatie

Vraag:

De tekst op deze poster betekent: Onze laatste hoop.

Door wie denken jullie dat deze poster gemaakt is en wat was de bedoeling ervan?

Antwoord:

Hij is gemaakt door voorstanders van Hitler en zijn partij. Het is een oproep aan de bevolking van Duitsland om op hem te stemmen.

Toon afbeelding 7 van ODBH Les 8.1 Presentatie

Vertel:

In 1933 werd Hitler de baas in Duitsland en kon hij zijn plannen gaan uitvoeren.

Eerst leek het inderdaad beter te gaan met Duitsland. Hitler liet autowegen aanleggen, bood mensen werk aan in het leger en er kwamen nieuwe fabrieken waar o.a. wapens gemaakt werden. De werkloosheid daalde.

Vraag:

Wat valt jullie op aan deze foto's van Hitler?

Antwoord:

Iedereen vereert hem, hij laat met heel veel soldaten en pracht en praal zijn macht zien, hij gedraagt zich als een koning.

Toon afbeelding 8 van ODBH Les 8.1 Presentatie

Vertel:

Hitler had het leger groot gemaakt om een oorlog te kunnen beginnen. Zijn plan was om een groot Duits Rijk te maken waar de Duitsers, volgens hem het beste volk op aarde, de baas waren.

De oorlog die hij begon groeide uit tot de Tweede Wereldoorlog. Op het hoogtepunt van zijn macht had Hitler een groot deel van Europa veroverd.

Vraag:

Op het plaatje zien jullie welke landen in Europa Hitler niet in zijn macht had. Kunnen jullie noemen welke landen dat zijn?

Antwoord:

Zweden, Zwitserland, Engeland, Ierland, IJsland, Spanje, Portugal.

Vertel:

In dit grote Duitse Rijk was geen plek voor mensen die Hitler minderwaardig vond. Hij had bijvoorbeeld een hekel aan zigeuners, homoseksuelen, gehandicapten, maar vooral aan Joden.

Hij nam allerlei maatregelen om de Joden dwars te zitten en uiteindelijk uit te roeien.

Hoe hij dat deed horen jullie in de volgende lessen.

Toon afbeelding 9 van ODBH Les 8.1 Presentatie

Lange tijd leek het Hitler te lukken om Europa te veroveren om er een groot Duits Rijk van te maken. Maar uiteindelijk bleken de geallieerden, de tegenstanders van Hitler, sterker. Toen Hitler doorkreeg dat hij de oorlog ging verliezen pleegde hij in 1945, vlak voor de bevrijding van Europa, zelfmoord.

	<p>Vraag: Hier zien jullie een krantenbericht over de dood van Hitler. Hoe reageerde Hitlers opvolger Dönitz? Antwoord Hij verklaarde dat Duitsland doorging met het gevecht. Vraag: Denken jullie dat dit gelukt is? Antwoord: Nee, want Duitsland heeft de oorlog verloren en Europa werd bevrijd.</p>
Opdracht	<p>Jullie maken een spotprent van Adolf Hitler. Toon afbeelding 10 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vertel: Eerder in deze les zagen jullie deze spotprent. Vraag: Wie kan uitleggen wat een spotprent is? Antwoord: Tekening waarin met iemand bespot wordt door zijn uiterlijk, karakter of een situatie te overdrijven.</p> <p>Toon afbeelding 11 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vraag: Wie weet wie dit is? Antwoord: Mister Bean. Vraag: Welke dingen worden overdreven in deze tekening? Antwoord: Zijn grote neus, grote oren, grote ogen, ongeschoren kin, rare lachje, wenkbrauwen, houding.</p> <p>Toon afbeelding 12 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vraag: Wie is dit? Antwoord: Pippi Langkous Vraag: Waaraan herken je haar in de tekening? Antwoord: Aan de sproeten, wipneus, vlechtjes, grote tanden, kleding.</p> <p>Toon afbeelding 13 en 14 van ODBH Les 8.1 Presentatie Vertel: Hier zien jullie nog 2 voorbeelden van spotprenten van Hitler. Vraag: Welke eigenschap van Hitler zien jullie in de laatste spotprent? Antwoord: Zijn ijdelheid over zijn snorretje.</p> <p>Om een spotprent van Hitler te maken kunnen jullie zijn uiterlijk, maar ook dingen uit zijn karakter of dingen die hij gedaan heeft overdrijven.</p> <p>Denk goed na over wat je in deze les allemaal hebt gehoord over Hitler en kies welke dingen je wilt gebruiken in je spotprent.</p> <p>Maak een schets, dus een snelle, simpele tekening met dunne lijntjes. Als je tevreden bent teken je de lijnen in met fineliner. Als je tijd overhebt kun je de tekening inkleuren met kleurpotlood.</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 7

8.2	Oorlog dicht bij huis: De Joodse gemeenschap
Leerjaar	PO Groep 8
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in kenmerken en gebruiken van het Jodendom. De kinderen maken een eenvoudig traditioneel Joods gerecht en eten dit gezamenlijk in de klas op.
Onderwerpen	Joden, Joods geloof, Joodse gebruiken, Joods voedsel
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed), Oriëntatie op jezelf en de wereld (mens en samenleving)

Leerinhoud	
TULE doelen 38	De kinderen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen. - De kinderen leren over zingeving: jodendom, godsdienstige gebruiken en feesten, manieren van eten.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over het Jodendom. De kinderen onderzoeken de smaak van een Joods gerecht. De kinderen bereiden een traditioneel Joods gerecht en eten dit gezamenlijk op.

	Uitvoering
Voorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 8.2 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Print het recept (ODBH Les 8.2 Bijlage 1 Recept) 1 per 4 ll.</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - schaal (1 per 4 ll.) - schilmesjes (1 per ll.) - eetlepel en theelepels (1 per 4 ll.) - 500 gram appels (per 4 ll.) - 150 gram geschaafde amandelen (of alternatief) (per 4 ll.) - 150 gram rozijnen (per 4 ll.) - busje kaneel - pak suiker - pak rode druivensap - matzes (1 of 2 per ll.) - kuipje boter - blok kaas - kaasschaaf - bordjes en bestek - aankleding voor de tafels
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: In de Tweede Wereldoorlog zijn veel Joden omgekomen. De reden daarvoor was dat Adolf Hitler een hekel had aan Joden, hij vond ze een minderwaardig volk en wilde ze allemaal uitroeien. Vandaag kijken we eerst naar wie Joden eigenlijk zijn en hoe de Joden in Ommen leefden voor de Tweede Wereldoorlog.</p> <p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 8.2 Presentatie Vraag: Wie weet welke mensen Joden genoemd worden? Antwoord: Mensen die het Joodse geloof hebben.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 8.2 Presentatie Vertel: De meeste Joden stammen af van de bewoners van het koninkrijk Judea. Dat lag duizenden jaren geleden ongeveer waar nu Israël is. Maar heel lang geleden zijn de inwoners van die streek uit hun land weggejaagd. Daardoor wonen Joodse mensen nu over de hele wereld verspreid. Het Joodse volk wordt, ook al wonen ze verspreid over de hele wereld, met elkaar verbonden door hun geloof.</p> <p>Vraag: Welke 2 dingen denken jullie dat mensen met het Joodse geloof graag wilden bouwen en aanleggen in plaatsen waar genoeg Joodse mensen woonden? Antwoord: Een kerk en een begraafplaats.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 8.2 Presentatie Vertel: Een Joodse kerk heet een synagoge. In Ommen was ook een synagoge. Deze is in 1951 afgebroken. De Joodse begraafplaats bestaat nog steeds, aan de Dr. A.C. van Raaltestraat. Er staan 30 grafstenen, de oudste is uit 1747. Vraag: Wat valt jullie op aan de Joodse synagoge? Antwoord: Het ziet er heel eenvoudig uit, bijna als een gewoon huis.</p> <p>Toon afbeelding 4 van ODBH Les 8.2 Presentatie Vraag: In synagoges en op begraafplaatsen zie je vaak symbolen terug van het Joodse geloof. Welke 2 symbolen van het Joodse geloof zien jullie op deze foto's? Antwoord: Een kandelaar en een ster.</p> <p>Toon afbeelding 5 van ODBH Les 8.2 Presentatie Vraag: Wat valt jullie op aan deze symbolen? Antwoord: De Menora (kandelaar) heeft 7 armen. De Davidster heeft 6 punten en bestaat uit 2 driehoeken.</p>
--------------------------------	--

Vertel:

In de Tweede Wereldoorlog werd de Davidster ook op een andere manier gebruikt als symbool voor Joden.

Vraag:

Wie weet op welke manier?

Toon afbeelding 6 van ODBH Les 8.2 Presentatie

Antwoord:

De Joden moesten van de Duitsers een gele Davidster op hun kleding dragen zodat ze herkenbaar waren als Jood.

Vertel:

Nog een belangrijk voorwerp in het Joodse geloof is de Tora, het heilige boek.

Toon afbeelding 7 van ODBH Les 8.2 Presentatie

Vraag:

Wat valt jullie op aan de Tora?

Antwoord:

De Tora is niet in boekvorm geschreven, maar op een lang stuk papier dat op 2 rollen zit.

Vraag:

Er is nog iets bijzonders aan de manier waarop het geschreven is.

Als jullie goed kijken naar de spaties in de tekst, wat zou er dan nog meer bijzonder zijn?

Antwoord:

De tekst is van rechts naar links geschreven.

Vertel:

Net als in andere godsdiensten horen bij het Joodse geloof bepaalde leefregels en feestdagen.

Deze leefregels hebben bijv. te maken met wat Joodse mensen mogen eten.

Toon afbeelding 8 van ODBH Les 8.2 Presentatie

Vertel:

Eén van de regels is dat ze koosjer moeten eten. Dat betekent dat het voedsel afkomstig moet zijn van planten of toegestane dieren en op een bepaalde manier bereid moet worden volgens de regels van het Joodse geloof.

Vraag:

Kunnen jullie ontdekken in dit plaatje welk vlees Joodse mensen volgens hun geloof niet mogen eten?

Antwoord:

Varkensvlees

	<p>Toon afbeelding 9 van ODBH Les 8.2 Presentatie Vertel: Aan deze regels moeten de Joden zich ook houden tijdens de feestdagen. Eén van de bekendste Joodse feestdagen is Pesach. Tijdens Pesach vieren de Joden al eeuwenlang de uittocht van het Joodse volk uit Egypte. Vraag: Aan welke Nederlandse feestdagen die van oorsprong christelijk zijn, doet de manier waarop de Joden Pesach vieren jullie denken en waarom? Antwoord: Aan Kerst of Pasen, omdat ze het met hun familie vieren, ze zich mooi aankleden, de tafel mooi dekken, er wordt voorgelezen, kaarsjes gebrand, lekker gegeten.</p> <p>Toon afbeelding 10 van ODBH Les 8.2 Presentatie Vraag: Dit is een heel bekend gerecht dat met Pesach wordt gegeten. Weet iemand wat dit zijn? Antwoord: Dit zijn matzes. Een matze is een plat brood dat niet is gerezen. Het lijkt op een grote cracker.</p> <p>Toon afbeelding 11 van ODBH Les 8.2 Presentatie Vertel: Jullie gaan een gerecht maken dat vaak op tafel komt met Pesach: Charoset. Dit is een lekker zoet appelmengsel met rozijnen en nootjes.</p> <p>En natuurlijk gaan jullie dat daarna samen, met matzes erbij, lekker opeten!</p>
Opracht	<p>Maak in groepjes van 4 een schaal Charoset (genoeg voor 4 porties).</p> <p>Recept (ODBH Les 8.2 Bijlage 1 Recept)</p> <p>Snij 500 gram appels in 4 parten. Haal het klokhuis eruit en de schil eraf. Snij de appelparten in blokjes van ongeveer 1 cm.</p> <p>Meng de appelblokjes in een schaal met 150 gram geschaafde amandelen, 150 gram rozijnen, 3 theelepels kaneel, 2 eetlepels suiker en 3 eetlepels rode druivensap. Proef hoe het smaakt en voeg als dat nodig is nog extra suiker, kaneel of druivensap toe. LET OP: kinderen met een notenallergie geen amandelen toevoegen!</p> <p>Besmeer de matzes met boter en strooi er wat suiker overheen of beleg ze met een plakje kaas.</p> <p>Maak het gezellig in de klas om samen te eten. Eet smakelijk!</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 8

8.3	Oorlog dicht bij huis: De Joodse familie de Levie uit Ommen
Leerjaar	PO Groep 8
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier kennis maken met de Joodse gemeenschap in Ommen ten tijde van de Tweede Wereldoorlog, in het bijzonder de familie de Levie. De kinderen maken een geïllustreerde stamboom van de Joodse familie De Levie uit Ommen.
Onderwerpen	Joodse gemeenschap in Ommen, familie De Levie, stambomen
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd), Nederlands

Leerinhoud	
TULE doelen 1	De kinderen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven. - De kinderen verwerken en presenteren verworven informatie schriftelijk en gestructureerd in een stamboom.
TULE doelen 4	De kinderen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen. - De kinderen gebruiken informatieve teksten om informatie te achterhalen. - De kinderen gebruiken teksten waarvan de inhoud betrekking heeft op het verleden.
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - vorm: lichaamsvormen van mensen en dieren in verhouding weergeven, karakteristieke houding van mensen en dieren. - compositie: opbouw, ordening, evenwicht en betekenis. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - tekenen: potlood, kleurpotlood.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over de Joodse gemeenschap in Ommen ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. De kinderen bekijken voorbeelden van stambomen. De kinderen onderzoeken de verbanden tussen de leden van de Joodse familie De Levie uit Ommen. De kinderen maken een geïllustreerde stamboom van de familie De Levie.

	Uitvoering
Vorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 8.3 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Print het verhaal over de familie De Levie (ODBH Les 8.3 bijlage 1 Verhaal) 1 per ll.</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekenpapier A3 - teken en kleurpotloden - pennen
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: In de vorige les hebben jullie gezien dat er ook Joden in Ommen woonden.</p> <p>Vraag: Waarom kon je zien dat een plaats Joodse inwoners heeft?</p> <p>Antwoord: Dan is er een synagoge en een Joodse begraafplaats.</p> <p>Vertel: Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog woonden er nog een paar Joodse families in Ommen, in totaal ongeveer 30 personen. Vanaf 1933 kwamen er ook een aantal Joodse kinderen uit Duitsland naar Ommen. Zij woonden en gingen naar school op kasteel Eerde, net buiten Ommen.</p> <p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 8.3 Presentatie</p> <p>Vertel: De families van der Hoek en de Lange waren twee families die veel met elkaar optrokken.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 8.3 Presentatie</p> <p>Vraag: Welk beroep denken jullie dat de mannen van de families van der Hoek en de Lange hadden?</p> <p>Antwoord: Veehandelaren.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 8.3 Presentatie</p> <p>Vertel: Andere Joodse families waren de familie Vomberg, Van Gelder, de Haas en Oldeman.</p> <p>Vraag: Wat denken jullie dat de familie Oldeman verkocht in hun winkel?</p> <p>Antwoord: Horloges</p> <p>Vraag: Wat is de overeenkomst tussen de beroepen van deze families?</p> <p>Antwoord: Ze verkopen beiden iets.</p> <p>Toon afbeelding 4 van ODBH Les 8.3 Presentatie</p> <p>Vertel: Voor 1800 mocht je verschillende soorten werk alleen doen als je lid was van een Gilde. Een Gilde was een soort vereniging van mensen met hetzelfde beroep.</p> <p>Vraag: Welke beroepen zien jullie op het plaatje die in een Gilde waren verenigd?</p> <p>Antwoord: Schoenmaker, metselaar, kleermaker.</p> <p>Toon afbeelding 5 van ODBH Les 8.3 Presentatie</p> <p>Vertel: Joden mochten geen lid worden van een Gilde en ze mochten ook niet zelf een Gilde oprichten. Daarom moesten ze hun eigen werk regelen.</p>
--------------------------------	--

Vraag:

Wat voor werk zien jullie op de foto's dat veel Joden in die tijd gingen doen?

Antwoord:

Veel Joden gingen bijvoorbeeld oude kleding en textiel verkopen op straat.

Vertel:

Door deze straatverkoop werden ze heel goed in handelen en konden ze, als ze genoeg verdienden, een winkeltje beginnen en hun bedrijfje laten groeien.

Aan het begin van de oorlog werkten de meeste Joden in de handel.

Een ander beroep dat ze vaak kozen was veehandelaar of slager. Dit had te maken met hun geloof.

Vraag:

Kunnen jullie uitleggen waarom ze veehandelaar of slager werden om hun geloof?

Antwoord:

Dit was omdat ze dan vlees aan andere Joden konden verkopen dat volgens de regels voor koosjer voedsel was gefokt en geslacht.

Toon afbeelding 6 van ODBH Les 8.3 Presentatie

Vraag:

Wat voor soort winkel zien jullie op dit plaatje?

Antwoord:

Vleeschhouwerij betekent slagerij.

Vertel:

In Ommen waren 2 Joodse slagerijen, van de grootste Joodse familie in Ommen: de familie De Levie. De slagerij op de foto was daar één van.

Toon afbeelding 7 van ODBH Les 8.3 Presentatie

Vertel:

Het eerste lid van de familie De Levie die in Ommen kwam wonen was Gompel de Levie. Hij was geboren in Winschoten in 1875 en getrouwd met Eva de Levie-Leman.

Zij kregen 6 kinderen: Hartog, Abram, Betje, Jacob (Jaap), Rachel en Bertha.

Alleen Hartog en Jaap woonden aan het begin van de oorlog nog in Ommen. De andere kinderen trouwden en verhuisden naar andere plaatsen.

Toon afbeelding 8 van ODBH Les 8.3 Presentatie

Vertel:

Hartog woonde bij zijn ouders Gompel en Eva aan de Brugstraat 15.

Jaap trouwde met Eva de Levie-van Gelder. Zij woonden aan het Kerkplein 6 en kregen 2 kinderen: Evalien (geboren in 1932) en Johanna (geboren in 1935).

Opa Gompel en vader Jaap hadden allebei een slagerij.

Toon afbeelding 9 van ODBH Les 8.3 Presentatie

Vraag:

Als je de tekst op deze steen leest, wat denken jullie dat er is gebeurd met de Joodse families uit Ommen in de oorlog?

Antwoord:

Ze zijn afgevoerd naar concentratiekampen en vermoord.

Opdracht	<p>Toon afbeelding 10 van ODBH Les 8.3 Presentatie Vraag: Wie kan uitleggen wat een stamboom is? Antwoord: Een getekend schema van leden van een familie waarin te zien is op welke manier de familieleden met elkaar verbonden zijn. Een stamboom wordt vaak in de vorm van een boom met takken getekend.</p> <p>Toon afbeelding 11 van ODBH Les 8.3 Presentatie Vertel: Op dit plaatje zie je op welke manier deze familieleden met elkaar verbonden zijn in een schema. Vraag: Hoeveel kinderen kregen Marije en Peter? Antwoord: 3: Ingrid, Sandra en Johan. Vraag: Met wie trouwde Sandra? Antwoord: Met Mark. Vraag: Hoe heten de kinderen van Ingrid en Cor? Ilse, Talitha en Chris.</p> <p>Julie maken een stamboom van de familie De Levie. Gebruik de namen en informatie uit het familieverhaal dat je krijgt. (ODBH Les 8.3 bijlage 1 Verhaal) Begin met het tekenen van een schema in de vorm van een boom met takken waarin de namen staan.</p> <p>Begin onderaan met opa Gompel en zijn vrouw. Hoeveel kinderen kregen ze? Met wie zijn deze kinderen getrouwd? Kregen ze zelf kinderen?</p> <p>Als je het schema compleet hebt schrijf je er zoveel mogelijk informatie bij over de familie De Levie: - waar en wanneer de leden van de familie geboren zijn - waar ze woonden - welk beroep ze hadden - waar, wanneer en hoe ze gestorven zijn.</p> <p>Maak je stamboom af met kleine tekeningetjes die iets laten zien over de leden van de familie, bijv. over trouwen, kinderen krijgen, beroepen, verhuizen, enz.</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 3

8.4	Oorlog dicht bij huis: Maatregelen tegen de Joden
Leerjaar	PO Groep 8
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in de maatregelen van de Duitsers tegen de Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen tekenen een alledaags straatbeeld. In dit straatbeeld tekenen de kinderen met fineliner op een transparante sheet de veranderingen in het straatbeeld als gevolg van de maatregelen tegen de Joden.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, maatregelen tegen de Joden
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - ruimtesuggestie op het vlak: overlapping van objecten en figuren. - compositie: opbouw, ordening, evenwicht en betekenis. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - tekenen: potlood, kleurpotlood, fineliner.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over de maatregelen van de Duitsers tegen de Joden en de gevolgen daarvan. De kinderen onderzoeken de manier waarop de gevolgen van de maatregelen tegen de Joden zichtbaar waren in het straatbeeld. De kinderen tekenen een alledaags straatbeeld. In dit straatbeeld tekenen de kinderen met fineliner op een transparante sheet de veranderingen in het straatbeeld als gevolg van de maatregelen tegen de Joden.

	Uitvoering
Vorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (OBH Les 8.4 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekenpapier A4 - transparante sheets A4 - teken- en kleurpotloden - zwarte fineliners (permanent markers)
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: Nadat de Duitsers in 1940 Nederland hadden bezet werden er maatregelen tegen Joden ingevoerd. Hitler en zijn nazipartij vonden dat er in het gebied waar de Duitsers de baas waren geen plaats was voor Joden. Het dagelijks leven voor Joden werd steeds moeilijker gemaakt door de nazi's. De eerste maatregel in Ommen was dat alle Joodse inwoners zich moesten aanmelden bij het bevolkingsregister, waar werd genoteerd dat zij Joods waren. Als ze dit niet deden konden ze 5 jaar gevangenisstraf krijgen.</p> <p>Toon afbeelding 1 van OBH Les 8.4 Presentatie Vraag: In de tekst zien jullie welke Joden zich hebben gemeld. Hoeveel personen van de familie De Levie hebben zich gemeld? Zijn dit alle leden van de familie? Antwoord: 7 personen. Ja, er waren opa Gompel met zijn vrouw en zoon, en vader Jaap met zijn vrouw en 2 dochters.</p> <p>Toon afbeelding 2 van OBH Les 8.4 Presentatie Vraag: In deze tekst lezen jullie wat de volgende maatregel van de Duitsers was. Wie kan die maatregel noemen? Antwoord: Alle Joden moesten spullen inleveren, radio's en fietsen.</p> <p>Vraag: Veel mensen konden geen auto meer rijden omdat dat te duur was. Waarom was het voor Gompel en Jaap de Levie heel vervelend dat ze geen fiets meer hadden denken jullie? Antwoord: Ze hadden een slagerij en brachten bestellingen rond op de fiets.</p> <p>Toon afbeelding 3 van OBH Les 8.4 Presentatie Vraag: Hoe denken jullie dat de nazi's het leven nog moeilijker maakten voor de Joden? Antwoord: Joden mochten op veel openbare plekken niet meer komen, zoals zwembaden, bioscopen, cafés, parken, bibliotheken, hotels. Op die plekken hingen bordjes met "verboden voor joden" erop.</p> <p>Toon afbeelding 4 van OBH Les 8.4 Presentatie Vraag: Het werd voor Joden verplicht een Jodenster op hun kleding te dragen als ze de straat op gingen. Vraag: Waarom denken jullie dat deze regel werd ingevoerd door de nazi's? Antwoord: Omdat zij dan de Joden heel goed in de gaten konden houden en bijv. direct konden zien of een Jood op een plek kwam waar hij niet mocht komen.</p>
--------------------------------	--

	<p>Vertel:</p> <p>De nazi's bedachten nog meer maatregelen om de Joden dwars te zitten. Zo mochten ze vanaf juli 1942 na 8 uur 's avonds niet meer op straat komen, en mochten ze ook niet in de huizen van niet-Joden komen.</p> <p>Kort daarna moesten alle Joodse winkels dicht. Dus ook de slagerijen van de familie De Levie. Opa Gompel en vader Jaap hadden daardoor geen werk meer. In de volgende les horen jullie hoe het verder ging met de familie De Levie.</p>
Opdracht	<p>Jullie tekenen met kleurpotlood een straat zoals die er voor de oorlog uitzag. Hoe ziet de straat eruit? Wat doen de mensen op straat?</p> <p>Leg als je tekening klaar is een transparante sheet over het papier.</p> <p>Teken op deze sheet met zwarte stift de veranderingen die tijdens de oorlog plaatsvonden.</p> <p>Wie lopen er nu op straat? Soldaten? Kinderen? Zien de mensen er anders uit? Hangen er bordjes? Zijn er winkels leeg? Rijden er nog auto's?</p> <p>Probeer je de veranderingen in het straatbeeld tijdens de oorlog voor te stellen en teken deze op de sheet.</p> <p>Let op dat je niet met je hand over de zwarte lijnen veegt als de inkt nog nat is!</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 4

8.5	Oorlog dicht bij huis: Concentratiekampen
Leerjaar	PO Groep 8
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in de gebeurtenissen in de concentratiekampen tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen maken een trein van afvalmaterialen, zoals die tijdens de oorlog gebruikt werden voor het transport van gevangenen naar de concentratiekampen.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, concentratiekampen, treinen
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - ruimte: ruimte doorstekende vormen (constructies). - vorm: vormsoorten. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - ruimtelijk construeren: constructie- en verbindingstechnieken met papier en kosteloos materiaal.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken afbeeldingen over concentratiekampen en de deportatie van Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen bekijken voorbeelden van goederentreinen. De kinderen onderzoeken de bouw van een stoomlocomotief en goederenwagens. De kinderen maken in groepjes een stoomlocomotief en goederen wagens van afvalmaterialen.

	Uitvoering
Voorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 8.5 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lege melkpakken (1 per ll.) - afvalmaterialen - lijm, scharen, nietapparaten - gekleurd papier (zwart, bruin, grijs) - verf (zwart, bruin, grijs) - kwasten, waterbakjes - afdek materiaal voor tafels, verfschorten
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)

<p>Inleiding en oriëntatie</p>	<p>Vertel: In de vorige les hebben jullie gehoord hoe de nazi's het leven voor de Joden steeds moeilijker maakten. Opa Gompel en vader Jaap de Levie moesten hun slagerijen sluiten en zaten zonder werk.</p> <p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 8.5 Presentatie Vertel: In augustus 1942 kregen Jaap en zijn broer Hartog een brief thuis waarin stond dat ze zich moesten melden in werkkamp De Witte Paal bij Heerenveen. Alle Joodse mannen tussen 18 en 65 jaar oud die geen werk hadden moesten verplicht naar dit soort werkkampen. Opa Gompel was te oud. Hij blijft achter met zijn vrouw en de vrouw van Jaap en zijn 2 dochters.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 8.5 Presentatie Vraag: Op dit plaatje zien jullie wat voor werk de mannen moesten doen in het kamp. Wat was het voor werk? Antwoord: Ze moesten op het land werken, wegen aanleggen en sloten graven.</p> <p>Vertel: De mannen bleven niet lang in het werkkamp. In oktober 1942 werden bijna alle mannen uit de werkkampen naar kamp Westerbork gebracht. Daarna werden ook hun familieleden thuis opgehaald en daarheen gebracht. De nazi's noemden dit gezinshereniging. Ook de achtergebleven familieleden van Jaap en Hartog de Levie werden naar Westerbork gebracht.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 8.5 Presentatie Vraag: Wat valt jullie op aan de foto's van het transport van de Joden naar Westerbork? Antwoord: Heel veel mensen bij elkaar in vrachtwagens en treinen. Geen gewone treinen maar veewagons. Klein beetje bagage mee.</p> <p>Toon afbeelding 4 van ODBH Les 8.5 Presentatie Vertel: In kamp Westerbork waren de omstandigheden erg slecht. Vraag: Wat zien jullie op dit plaatje over de leefomstandigheden van de gevangenen? Antwoord: De gevangenen sliepen met veel mensen bij elkaar op eenvoudige bedden in barakken.</p> <p>Vertel: Verder kregen ze weinig te eten en te drinken, moesten allemaal dezelfde kleding aan en hun haar werd afgeschoren.</p>
--------------------------------	--

Vertel:

De meeste mensen bleven maar kort in kamp Westerbork. Twee of drie keer per week reden er treinen vanuit kamp Westerbork naar andere kampen in Oost- Europa.

Hitler had een manier bedacht om alle Joden uit te roeien. De kampen waar ze heengebracht werden waren vernietigingskampen.

De mensen die werden afgevoerd werd verteld dat ze naar andere kampen gingen om daar te werken. Pas toen de geallieerden aan het eind van de oorlog die kampen gingen bevrijden werd duidelijk wat er echt was gebeurd met al deze gevangenen. De Joden waren vermoord door ze in gaskamers met giftige gassen te zetten.

Toon afbeelding 5 van ODBH Les 8.5 Presentatie

Vraag:

De tekst op de foto betekent: werk maakt vrij. Waarom denken jullie dat de gevangenen werden voorgelogen met deze tekst?

Antwoord:

De gevangenen werd verteld dat ze naar een ander kamp gingen om daar te werken, daardoor werkten ze niet tegen.

Toon afbeelding 6 van ODBH Les 8.5 Presentatie

Vertel:

Ook de familie De Levie bleef maar ongeveer een week in Westerbork. Zij werden op transport gezet naar kamp Auschwitz in Polen.

Auschwitz was een vernietigingskamp, speciaal ingericht om Joden te vernietigen.

Vraag:

Wat valt jullie op aan de aanleg van kamp Auschwitz?

Antwoord:

Dat de rails voor de treinen waarmee de gevangenen naar Auschwitz werden gebracht tot in het kamp lopen.

Vertel:

Niemand van de familie De Levie overleefde de oorlog, net als vele andere Joodse families.

Aan het begin van de oorlog woonden er ongeveer 140.000 Joden in Nederland. Van hen zijn er 107.000 naar concentratiekampen gedeporteerd.

Maar 5000 Joden overleefden de kampen. Er zijn dus 102.000 Joden uit Nederland vermoord.

Opdracht	<p>Jullie maken een trein zoals die er in de Tweede Wereldoorlog uitzag, van afvalmaterialen.</p> <p>Toon afbeelding 7 van ODBH Les 8.5 Presentatie</p> <p>Vraag: Kijk goed naar de afbeeldingen: hoe zit een locomotief in elkaar?</p> <p>Antwoord: Een grote ronde ketel voorop met een schoorsteen, een hokje voor de machinist, een kolenbak, grote wielen met aandrijfstangen.</p> <p>Vraag: En wat valt jullie op aan de bouw van een goederenwagon?</p> <p>Antwoord: Van houten planken, geen ramen, grote schuifdeuren, grote wielen met aandrijfassen.</p> <p>Jullie maken in groepjes van 5 een trein van 3 wagons en een locomotief. Twee kinderen maken samen de locomotief. Overleg wie dit gaan doen of trek lootjes. Gebruik een melkpak als basis voor de treindelen. Zorg ervoor dat de treindelen zo echt mogelijk lijken. Gebruik gekleurd papier en stiften of verf om de materialen na te maken. Maak alle onderdelen zoals deuren en ramen, wielen, stangen, hendels, stoompijpen, apart zodat je deze kunt bevestigen aan het melkpak. Jullie hebben volgende les ook nog om hieraan te werken.</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 11

8.6	Oorlog dicht bij huis: Vervolg concentratiekampen
Leerjaar	PO Groep 8
Type les	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in de gebeurtenissen in de concentratiekampen tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kinderen maken een trein van afvalmaterialen, zoals die tijdens de oorlog gebruikt werden voor het transport van gevangenen naar de concentratiekampen.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, concentratiekampen, treinen
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed en beeldend), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren. - De kinderen gebruiken de beeldaspecten: - ruimte: ruimte doorstekende vormen (constructies). - vorm: vormsoorten. - De kinderen gebruiken de materialen en technieken: - ruimtelijk construeren: constructie- en verbindingstechnieken met papier en kosteloos materiaal.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - beschouwen objecten uit het verleden: afbeeldingen. - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	De kinderen bekijken voorbeelden van goederentreinen. De kinderen onderzoeken de bouw van een stoomlocomotief en goederenwagens. De kinderen maken in groepjes een stoomlocomotief en goederen wagens van afvalmaterialen.

	Uitvoering
Voorbereidingen	<p>Bestudeer de presentatie (ODBH Les 8.6 Presentatie)</p> <p>Bestudeer de inleiding en oriëntatie</p> <p>Bestudeer de opdracht</p> <p>Bestudeer de reflectie (reflectiereader)</p> <p>Materialen klaarleggen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - afvalmaterialen - lijm, scharen, nietapparaten - gekleurd papier (zwart, bruin, grijs) - verf (zwart, bruin, grijs) - kwasten, waterbakjes - afdek materiaal voor tafels, verfschorten
Lesplanning	<p>Totaal 60 minuten</p> <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)
Inleiding en oriëntatie	<p>Vertel:</p> <p>In de vorige les zijn jullie begonnen met het maken van een trein zoals die in de Tweede Wereldoorlog werd gebruikt voor het transport van gevangenen naar de concentratiekampen.</p> <p>Vandaag maken jullie je trein af.</p> <p>Toon afbeelding 1 van ODBH Les 8.6 Presentatie</p> <p>Vraag:</p> <p>Als jullie goed kijken naar deze locomotief, welke details zijn dan nodig om jullie trein zo echt mogelijk te laten lijken?</p> <p>Antwoord:</p> <p>Wielen, schoorsteen, hokje machinist, zwarte kleur.</p> <p>Vraag:</p> <p>En welke details zijn leuk om toe te voegen als je tijd genoeg hebt?</p> <p>Antwoord:</p> <p>Kolenwagentje, aandrijfstangen, lampen, stootstangen.</p> <p>Toon afbeelding 2 van ODBH Les 8.6 Presentatie</p> <p>Vraag:</p> <p>Wat valt jullie op aan de plaats van de aandrijfstangen?</p> <p>Antwoord:</p> <p>Ze zitten niet in het midden van het wiel, maar er net naast.</p> <p>Toon afbeelding 3 van ODBH Les 8.6 Presentatie</p> <p>Vraag:</p> <p>Als jullie goed kijken naar deze wagon, welke details zijn dan belangrijk om jullie trein zo echt mogelijk te laten lijken?</p> <p>Antwoord:</p> <p>Wielen, bruine kleur, plankenstructuur, grote schuifdeuren.</p> <p>Toon afbeelding 4 van ODBH Les 8.6 Presentatie</p> <p>Vraag:</p> <p>En welke details zijn leuk om toe te voegen als je tijd genoeg hebt?</p> <p>Antwoord:</p> <p>Treepanken, stootstangen, handvaten en beugels, hokje.</p>

Opdracht	<p>Jullie maken in groepjes de treinen af. Zorg eerst dat de basis van je wagon of locomotief klaar is. Daarna kun je de details verder uitwerken. Als laatste verbinden jullie de delen van de trein met elkaar.</p> <p>Extra opdracht voor kinderen die snel klaar zijn: maak rails en/ of een poort van het kamp.</p>
Reflectie	ODBH Reflectiereader les 7

8.7	Oorlog dicht bij huis: Herdenking Joodse begraafplaats
Leerjaar:	PO Groep 8
Type les:	Les in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les:	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in het herdenken van de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in het algemeen en de omgekomen Joodse inwoners van Ommen in het bijzonder. De kinderen bereiden een herdenkingsplechtigheid bij het monument op de Joodse begraafplaats voor.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, oorlogsslachtoffers, herdenken, monumenten
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	Werkwijze volgens handboek "Adopteer een monument". De kinderen bereiden een herdenkingsplechtigheid bij het monument op de Joodse begraafplaats voor.

	Uitvoering
--	------------

Vorbereidingen	Bestudeer het handboek "Adopteer een monument" Bereid de les voor volgens handboek "Adopteer een monument"
Lesplanning	Totaal 60 minuten <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (15 minuten) - opdracht (30 minuten) - reflectie (15 minuten)
Inleiding en oriëntatie	Volgens handboek "Adopteer een monument".
Opdracht	Jullie bereiden een herdenkingsplechtigheid bij het monument op de Joodse begraafplaats voor. Volgens handboek "Adopteer een monument".
Reflectie	Volgens handboek "Adopteer een monument"

Leerjaar:	PO Groep 8
Type les:	Excursie in aansluiting op het vak kunstzinnige oriëntatie (erfgoed)
Lesduur	60 minuten
Omschrijving van de les:	Een les waarin de kinderen op verkennende, onderzoekende en makende manier inzicht krijgen in het herdenken van de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in het algemeen en de omgekomen Joodse inwoners van Ommen in het bijzonder. De kinderen houden een herdenkingsplechtigheid bij het monument op de Joodse begraafplaats.
Onderwerpen	Tweede Wereldoorlog, oorlogsslachtoffers, herdenken, monumenten
Vakgebied	Kunstzinnige oriëntatie (erfgoed), oriëntatie op jezelf en de wereld (tijd)

Leerinhoud	
TULE doelen 51	De kinderen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren. - De kinderen maken gebruik van verhalen over gebeurtenissen van vroeger.
TULE doelen 52	De kinderen leren over kenmerkende aspecten van het tijdvak: wereldoorlogen en holocaust. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 53	De kinderen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis. - De kinderen leren over de Tweede Wereldoorlog.
TULE doelen 54	De kinderen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
TULE doelen 56	De kinderen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed. - De kinderen: - horen verhalen over gebeurtenissen uit het verleden.
Werkwijze	Werkwijze volgens handboek "Adopteer een monument". De kinderen houden een herdenkingsplechtigheid bij het monument op de Joodse begraafplaats.

	Uitvoering
--	------------

Vorbereidingen	Bestudeer het handboek "Adopteer een monument" Bereid de excursie voor volgens handboek "Adopteer een monument"
Lesplanning	Totaal 60 minuten <ul style="list-style-type: none"> - inleiding en oriëntatie (5 minuten) - excursie (40 minuten) - reflectie (15 minuten)
Inleiding en oriëntatie	Volgens handboek "Adopteer een monument".
Opdracht	Jullie bereiden een herdenkingsplechtigheid bij het monument op de Joodse begraafplaats voor. Volgens handboek "Adopteer een monument".
Reflectie	Volgens handboek "Adopteer een monument"